Надія Жалюк,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А6 Спеціальна освіта
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Людмила Котлова,
кандидатка психологічних наук, доцентка,
завідувачка, доцентка кафедри психології, логопедії
та інклюзивної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Порушення читання та письма є актуальною проблемою сучасної спеціальної та інклюзивної освіти, оскільки безпосередньо впливають на успішність навчальної діяльності молодших школярів, засвоєння навчального матеріалу, формування навчальної мотивації та адаптацію дитини до шкільного середовища. Оволодіння писемним мовленням є складним і тривалим процесом, який передбачає взаємодію мовленнєвих, пізнавальних, сенсорних, моторних і регуляторних компонентів. Недостатня сформованість окремих із них може ускладнювати процес засвоєння навичок читання та письма і зумовлювати стійкі труднощі у навчальній діяльності [1; 3].

Важливе значення для розуміння механізмів формування писемного мовлення має комплексний підхід до його розвитку. В. Тарасун розглядає формування писемного мовлення як процес, що потребує цілеспрямованого розвитку необхідних передумов, своєчасного виявлення труднощів та застосування системи спеціально організованих корекційних впливів [1]. Такий підхід передбачає орієнтацію не лише на виправлення вже наявних помилок, а й на розвиток функцій, які забезпечують успішне оволодіння письмом і читанням.

Дисграфія характеризується стійкими специфічними труднощами письма, які проявляються у повторюваних помилках різного характеру. Вони можуть стосуватися звукового аналізу та синтезу, встановлення звуко-буквених відповідностей, диференціації фонем, графічного відтворення букв, просторової організації письма, мовного аналізу та синтезу. Тому зовнішньо подібні помилки можуть мати різні механізми виникнення, що потребує їх детального аналізу та диференційованого підходу до корекційної роботи.

Н. Чередніченко та Л. Тенцер наголошують на необхідності комплексної організації логопедичної роботи з молодшими школярами з дисграфією з урахуванням структури порушення, характеру дисграфічних помилок, мовленнєвих особливостей дитини та умов її навчання [2]. Авторки підкреслюють важливість системності корекційного впливу, за якої окремі вправи та завдання об'єднуються у послідовну систему, спрямовану на формування необхідних мовленнєвих і немовленнєвих умінь.

Особливого значення набуває врахування не лише мовленнєвих, а й сенсомоторних та пізнавальних компонентів письма. У процесі оволодіння письмом дитина повинна одночасно сприймати та диференціювати звуки,

здійснювати їх аналіз, встановлювати відповідність між звуком і графемою, утримувати необхідну послідовність елементів, контролювати правильність виконання та за необхідності самостійно виправляти помилки. Саме тому корекційна робота має бути спрямована на розвиток комплексу взаємопов'язаних функцій.

Результати дослідження Н. Чередніченко та Л. Тенцер засвідчують ефективність комплексної системи корекції фонетико-графічних помилок у молодших школярів із дисграфією. Запропонована авторами система передбачає розвиток слухових і зорово-моторних функцій, удосконалення диференціації опозиційних фонем, формування звуко-буквених асоціацій, навичок фонематичного аналізу та синтезу, а також мовних узагальнень [3; 4]. Важливим є те, що корекційний вплив будується з урахуванням як мовленнєвих, так і немовленнєвих механізмів виникнення помилок.

Сучасний розвиток спеціальної освіти актуалізує пошук додаткових засобів, які можуть підвищити ефективність корекційно-розвиткової роботи. У цьому контексті перспективним напрямом є використання інноваційних технологій. Їх застосування дає можливість зробити корекційні завдання більш наочними, варіативними та доступними для дитини, підтримувати її активність і мотивацію, забезпечувати багаторазове повторення матеріалу без його одноманітності.

До інноваційних засобів, які можуть використовуватися у роботі з дітьми з порушеннями читання та письма, належать цифрові освітні ресурси, мультимедійні вправи, інтерактивні завдання, елементи гейміфікації, візуальні моделі, нейропсихологічні та сенсомоторні вправи, а також засоби альтернативної та додаткової комунікації. Водночас їх застосування має відповідати структурі порушення та конкретним потребам дитини. Інноваційна технологія не повинна замінювати логопедичну методику, а має доповнювати її та створювати додаткові можливості для реалізації корекційних завдань.

Особливо важливим є використання інноваційних технологій для формування фонематичних, зорово-просторових і графомоторних навичок. Наприклад, інтерактивні завдання можуть бути спрямовані на розрізнення звуків, встановлення звуко-буквених відповідностей, знаходження та диференціацію графем, визначення просторового розташування елементів букви, конструювання та реконструювання графічних образів. Використання візуальної підтримки дозволяє дитині краще усвідомлювати послідовність виконання завдання, а поступове ускладнення вправ сприяє переходу від виконання дій за зразком до більшої самостійності.

Перспективним є також поєднання цифрових технологій із традиційними логопедичними вправами. Наприклад, після виконання інтерактивного завдання дитина може закріплювати сформовану навичку у письмовій роботі, під час читання слів, речень або невеликих текстів. Таким чином забезпечується перенесення сформованих умінь із навчальної ситуації у реальну діяльність. Це особливо важливо в умовах інклюзивного навчання, коли результати корекційної роботи мають використовуватися під час уроків та самостійного виконання навчальних завдань.

Важливою умовою ефективності інноваційних технологій є їх індивідуалізація. Один і той самий цифровий або ігровий ресурс може мати різну корекційну цінність залежно від того, які саме труднощі має дитина.

Для одного учня першочерговим завданням може бути розвиток фонематичного аналізу та диференціації звуків, для іншого - формування зорово-просторових уявлень і графомоторних навичок, для третього - розвиток мовного аналізу та синтезу. Отже, вибір технологій має визначатися результатами комплексної діагностики, а не лише привабливістю самого цифрового ресурсу.

Не менш важливим є формування самоконтролю. Під час виконання інтерактивних завдань дитині можна пропонувати алгоритми перевірки: визначити правильність прочитання, перевірити відповідність звука і букви, порівняти власний результат зі зразком, знайти та виправити помилку. Такі прийоми сприяють поступовому переходу від зовнішнього контролю дорослого до самостійного контролю власної діяльності.

Отже, інноваційні технології мають значний потенціал у корекції порушень читання та письма у молодших школярів, однак їх ефективність залежить від правильного визначення мети, змісту та способу застосування. Основою корекційної роботи залишається системний, послідовний і диференційований логопедичний вплив, а сучасні технології можуть розширювати його можливості. Найбільш доцільним є поєднання традиційних логопедичних методів з інтерактивними, цифровими, ігровими та сенсомоторними засобами з урахуванням індивідуального профілю труднощів кожної дитини.

Таким чином, використання інноваційних технологій у корекції дисграфії та дислексії доцільно розглядати не як альтернативу традиційній логопедичній роботі, а як засіб її доповнення та вдосконалення. Комплексне застосування різних технологій створює умови для підвищення мотивації дитини, урізноманітнення корекційного матеріалу, розвитку самостійності та забезпечення перенесення сформованих навичок у навчальну діяльність. Водночас подальшого дослідження потребують питання визначення оптимального співвідношення традиційних та інноваційних засобів, критеріїв їх добору й оцінювання ефективності в роботі з молодшими школярами з різними формами порушень писемного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тарасун В. В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень : наук.-метод. посіб. Київ : МП Леся, 2007. 151 с.

2. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Зміст та організація логопедичної роботи з подолання дисграфії у молодших школярів в умовах корекційного та інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки).* 2019. № 13. С. 312–324.

3. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Результати впровадження комплексної системи корекції фонетико-графічних помилок у молодших школярів із дисграфією. Педа*гогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. № 8 (102). С. 40–57.

4. Тенцер Л. В. Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2021. 310 с.